

in jako lep. Na tem trgu bila je za časa cesarja Domitijana njegova dirjalnica (Rennbahn), v kateri je bilo sedežev za 3000 gledalcev. Trije visoki monumentalni vodnjaki, z mističnimi marmelnastimi kipi obilno ozališani, kinčajo ta trg. Na vsakem razlivajo mnogi viri bistro studenčino malim slapom enako v velike podnožne skalnate medenice, ob enem pa pihljaje in razširjaje prijetnega hladú krog sebe. Posebno srednji vodnjak je pozornosti vreden. Kaže namreč veliko začrnelo pečino, iz katere votlin priteka osmero virov. Iz osredja pečine dviga se ponosen obelisk; na voglih njegovega podnožja pa so štirje marmelnasti kipi, predstavljajoči po podobi štiri največje reke sveta, namreč: Donavo, ki teče v Evropi, Nil v Afriki, Ganges v Aziji, in Laplata v Ameriki.

Največi kinč navonskega trga pa je res prezala in prekrasna dvestolpna, z visoko kupljo kronana cerkev sv. Neže, ki je, po zunanosti soditi, ena izmed lepših vsega Rima. Ni čudo tedaj, da smo jo tudi znotraj videti in občudovati želeli. Toda ura še ni bila pet in rimski mežnarji niso kar si bodi, ampak „nobel gospodje“, ki zjutraj radi malo poleže. Ker se nam je djalo, da se bo ob 5. uri odprla cerkev, smo sklenili počakati, kar je bilo toliko lože, ker sta nas dva mlada priprosta človečeta (menda sta bila Savojarda) z nadležno svojo ponudbo, da bi nam snažila škornje — se vé da, kar sredi trga — kar na tešče prav zelo kratkočasila. Vdali smo se nadležnima revčkoma in naklonili jima s tem, kakor se je videlo, dobro jutro. Ko je odbila ura pet, pričeli so pri sv. Neži kot za jutranjo zvonjenje „Ave Marije“ tako neizrečeno lepo in umetno pritrkovati, da se nam je kar radosti in veselja širilo srce v prsih. Ves dan bi bil to zvonjenje poslušal. Zvonovi so potihnili, in mislili smo: „no! zdaj bodo gospod mežnar vendar tudi uže cerkev odprli!“ A motili smo se; cerkev se le še ni odprla in morali smo se zadovoljiti s tem, da smo jo videli od zunaj, slišali pritrkovati in imeli — osnaženo obuvalo. Podali smo se naprej.

Ko smo prišli v Št. Peter, zvedeli smo, da so romarji tudi tam morali dolgo čakati, predno se je gg. mežnarjem poljubilo, vstati in odpreti jim baziliko. Po ogromnem svetišči bilo je uže vse živo. Romarji hodili so sem ter tje: vsaka narodnost iskala je gg. spovednikov svojega rodú. Ta okoliščina pripeljala nas je v zakristijo, kjer smo videli zopet toliko lepot in toliko marmorja, da bi se marsikaka stolna cerkev naših krajev smela šteti srečno, ako bi mogla biti opravljena s tolikim kinčem. Kar nas je bilo Slovencev, so nas v zakristiji precéj veliko spovedali preč. g. dekan Kožuh.

(Dalje prihodnjič.)

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Sedma seja 26. septembra. Na obeh galerijah je veliko izbornih poslušalcev, ker je na dnevnem redu poročilo finančnega odseka o proračunu šolskega zaklada. Poročevalec dr. Schrey (Šraj) prebere poročilo, ki nasvetuje potrditev zneskov za več šol po nemškem „šulferajnu“ dišečih.

Proti temu oglasi se v splošnem razgovoru poslanec gosp. Klun, ki se držeč strogo le številke dokaže, za koliko ima dežela zdaj uže več plačevati za stroške šolske, kar je nemčurska svojat na krmilu. Temeljiti govor njegov bomo podali ves, za zdaj pa bodi rečeno le to, da mu izmed nemčurskih poslancev ni mogel in tudi ni skušal nihče priti do kože. Samo dr. Schaffer se je nekoliko ustil, povedal pa ni nič posebnega, ker

se od njega kaj tacega tudi nadejati ni. Edino, kar je poslušalce nekoliko mikalo, bila je njegova slaba nemščina, — najboljši dokaz, da se naši rojaki, če prav dospejo do doktorskega stanu, še vendar vsi ne naučé nemškega jezika toliko, da bi se jim po govoru ne poznalo, da ga ne znajo. V drugem Schafferjev govor ni bil nikakor mikaven, še za „Brenceljna“ ne.

V splošni debati se ni oglasil nihče, toraj se je prestopilo na specijalno ali nadrobno debato. V tej je stopil v boj prvi g. Svetec, ki je hudo oestro prijel poročevalca. Videlo se je, da gosp. Svetec zagovarja pravično reč, zato je bil tudi tako resen, tako hud, kakor je na pr. oče, ki praša, kaka je šola, v katero ima on svojega otroka poslati. Najprvo vpraša Schreya, je li nemški „Schulverein“ gledé maverlske šole uže privolil, da naj se osnuje, kakor jo je sklenil deželni šolski svet, ker če še ni dal svojega privoljenja, bi bilo pač nepotrebno v proračun sprejemati 450 gold. učiteljske plače. Gospod Schrey kot načelnik tukajšnje skupine nemškega „Schulvereina“ mu bode mogel na to vprašanje pač odgovoriti. On namreč misli, da „Schulverein“ nikdar ne bode privolil v to, da bi bila slovenščina obligaten predmet v njegovi šoli. Sicer pa bi bilo to tudi nepostavno, ker se po členu 19 ustanovne postave nihče ne sme siliti, učiti se kakega drugega jezika; tukaj bi se pa nemški otroci silili učiti se slovenski. Nemci pa to postavno določbo kaj radi rabijo za-se, nasproti nam Slovanom pa je ne poznajo. Ko so hoteli Čehi na Dunaji napraviti na svoje stroške česke šole za česke otroke, jim šolski svet dunajski tega ni privolil; a v Holešovicah, čisto česki občini, je hotel „Schulverein“ napraviti nemško šolo, in ko so mu to branili, peljal se je brž dr. Weitlof na Česko, da bi poravnal zapreke, isti Weitlof, ki Čehom ni hotel dovoliti na Dunaji českih šol.

Dr. Schrey osorno odgovarja, da deželni zbor pač ni pripraven kraj za tako vprašanje in da on tudi ni načelnik „Schulvereinove“ tukajšnje skupine. Svetec naj se obrne raje na gosp. deželnega predsednika, ki mu bode kot načelnik deželnega šolskega sveta mogel dati odgovor na njegovo vprašanje.

Gosp. deželni predsednik pravi, da o teh razpravah je govorjenje uže v interpelaciji; on kot predsednik deželnega šolskega sveta se mora za-nj potegniti. Deželni šolski svet je svoj prvi sklep premenil, ker je prišla iz Maverla prošnja tamošnjih občanov za popolnem nemški poduk, katero prošnjo je podpiral tudi deželni odbor. Po §. 6. pa ima deželni šolski svet določevati učni jezik, zaslišavši nje, ki šolo vzdržujejo. To so v prvi vrsti stariši, potem pa deželni odbor kot oskrbnik normalno-šolskega zaklada. Deželni šolski svet je toraj ravnal po postavi, ker se starišem ne more odrekati pravica določevati, kako naj se njih otroci podučujejo. Ako pa kdo misli, da deželni šolski svet ni ravnal postavno, se zamore pritožiti pri ministerstvu za uk, ali pa pri upravnem sodišči.

Svetec opomni, da še ni zvedel, je li „Schulverein“ pritrdil določbi, da naj bo slovenski jezik obligaten predmet v maverlski šoli, za katero je dal poslopje.

Zarnik meni, da nemški „kultusminister“ dr. Weitlof tega nikdar ne bo privolil, in da je vse tako govorjenje bob v steno.

Schrey svetuje Svetcu, naj se obrne naravnost do Weitlofa, on mu postreže s priporočilom. Ako mu šola v Maverlu ne ugaja, naj ne glasuje za učiteljevo plačo.

Obširno in krepko govori Navratil tako-le:

„Ta §. 8. moram si tudi jaz malo ogledati. Točka 4. bila bi relativno še precéj prijetna, ko ne bi imela

neke poglobitne napake, in ta je „pogoj“, da se v šoli na Maverlu rabi nemški jezik kot učni jezik in da se slovenščina uči kot obligaten predmet. Čemu ta pogoj? Kdo ga je zahteval? Ko je stiglo lanskega leta na c. k. okrajni šolski svet črnomaljski vprašanje, kako da bi se imelo podučevati v novi šoli na Maverlu, je hotel ta pred vsem točno seznati, katere narodnosti je kateri všolani otrok. V to svrho odšel je črnomaljski okrajni šolski nadzornik na lice mesta in govoreč osobno z vsakim pojedinim ušolanim otrokom, poizvedel je, da je med 45 učenci 11 otrok, ki samo nemški znajo, 4 so, ki znajo nemški in umejo slovenski, vsi drugi, to je 30 otrok, so Slovenci, od katerih 14 zna samo slovenski.

Na podlagi teh resničnih podatkov šel je potem okrajni šolski svet na svoj sklep in priporočil dva oddelka, oddelek slovenski in oddelek nemški s poludnevним podukom.

Vodila ga je pri tem sklepanji „justitia“, ki je „fundamentum regnorum“, posebno pa še previdnost in skrb, da, ker je Maverl blizu kočevske meje, ostane zagotovljen ljubi mir med Slovenci in Nemci. (Dobro! dobro!)

Ta ukrep dobil je potem pri c. kr. deželнем šolskem svetu svoje odobrenje s tem naročitim naglasom, da se v smislu obstoječih postav drugače odločiti ne dá.

Ali zdaj je priletela bomba iz Dunaja in čas miru in sprave je bil pokopan.

Intimirani o tem nemški „Schulverein“, razkačen, da se mu ni takoj ustreglo, ni hotel kratko ni malo nič vedeti o šoli z dvema oddelkoma in brez vseh okolišev odpisal je, da take šole podpirati ne more, ker to ne stoji niti v njegovih pravilih, niti v njegovih težnjah.

Tega odpisa prestrašila se je kranjska dežela in da se ne bi zamerila nemškemu „Schulverein“, začelo se je nervozno gibanje po dotičnih krajih, nabira podpisov na nos na vrat, začel je remonstrirati tudi sam deželni odbor in — visoki c. kr. deželni šolski svet, pozabivši na obstoječe razmere, katere so mu še malo prej (5. maja t. l.) merodajne in svete bile, pozabivši na visoko svoje dostojanstvo kot viša šolska oblast, — premenil je čez mesec dni svoj prvi sklep in izpekel „Schulverein“ pogačo po nemškem okusu, pogačo z napisom: dovoljuje se nemška šola itd.

Kdo je tedaj prouzročil ta nenaravni, ta nezaslišani pogoj, da bi se zaradi 11 nemških otrok moralo učiti 34 drugih v tujem jeziku? Prouzročil ga je nemški „Schulverein“. In kdo je bil pripravljen udati se „Schulvereinovi“ volji? Visoki c. k. deželni šolski svet kranjski.

Nemški „Schulverein“, tisti „verein“, čegar agenti divjajo kakor besni s svojim kužnim ponemčevalnim misijonom po slavjanskih deželah avstrijskih in uže tudi po Ogerskem, kjer se jim pa neusmiljeno slabo godi, kajti sami tamošnji Nemci jih nejevoljno od sebe podé; „verein“, ki brezobzirno pa nekaznjen prestopa svoje statute in meje; „verein“, ki očitno objavlja, da z izvnanimi denarji dela pri nas nemško propagando; „verein“, ki s takim denarjem in drugimi obljubami zapeljuje ljudstvo in učitelje naše, da mu postanejo voljno in podlo orodje; „verein“, ki nam ruši v domovini mir in dela vse večjo razdraženost: ta zloglasni „verein“ daje tedaj smoter našemu deželnemu šolskemu svetu, kakor je dokazano v navedenem slučaju, ki ostane — žalostnega spomina — ovekovečen v aktih naših deželnih šolskih oblastij.

Ker mi predobro znamo, kdo je ta velikohrupni nemški „Schulverein“, od kod mu je fond in kakošno parolo da ima, podalimo dne 19. t. m. z znano interpelacijo do gosp. deželnega predsednika in pričakujemo,

kakor tudi smemo na temelji resnice in pravice pričakovati, da se II. nepostavni sklep deželnega šolskega sveta o šoli v Maverlu uniči.

Zato protestiramo svečano proti zgoraj omenjenemu pogoju, ter izrekamo, da mi tega protipostavnega pogoja ne bomo nikoli vzeli na znanje. (Obče burno odobravanje in dobro-klici med poslanci in poslušalci.)

Ker je bila ta seja ena najbolj zanimivih in živahnih, hočemo vse govore kolikor mogoče, natančno ponatisniti. Da pa ne pretrgamo rednega poročila, opomnimo danes, da so bili vsi nasveti narodnih poslancev od večine zavrženi in proračun normalno-šolskega zaklada za l. 1883. po nasvetih finančnega odseka potrjen.

Interpelacija posl. Navratila in tovarišev

do preblagorodnega gospoda c. kr. deželnega predsednika.

Po §. 1. občinskega volilnega reda za vojvodstvo kranjsko od 17. februarja 1866. l. imajo pravico voliti (2. f) načelniki in viši učitelji občinskih ljudskih učilnic in vodje, profesorji in učitelji viših učilnic v občini.

Vzlic tej jasni postavni določbi je pri predstojajočih občinskih volitvah v Rudolfovem županstvu gg. Florentina Hrovata, vodjo tamošnje ljudske šole, Rafaela Klemenčiča, Bernarda Vovka, Ladislava Hrovata in Ignacija Stavdaherja, c. k. profesorje na tamošnji gimnaziji, izpustila iz imenika volilcev. Proti tej nepostavnosti o pravem času vložena reklamacija je bila ovržena od reklamacijske komisije in tudi poziv je bil od c. k. okrajnega glavarstva odbit, ne da bi bilo ono navelo katerih razlogov za svoj odlok.

Ker se s tem ravnanjem c. k. okrajnega glavarstva v Rudolfovem prelamlja občinski red za Kranjsko, ker se dalje s tem krati državljansom njihova v osnovnih zakonih zagotovljena državljanska pravica, in ker c. kr. okrajno glavarstvo v Rudolfovem pritruje taki nezakonitosti,

vprašajo podpisani preblagorodnega gosp. deželnega predsednika:

1. Ali mu je znano, da se za predstojajoče volitve v Rudolfovem vodja ljudske šole in štirje c. kr. profesorji tamošnje gimnazije niso vpisali v imenik volilcev in da je tudi c. k. okrajno glavarstvo proti tej nezakonitosti vloženi priziv odbilo?

2. Kaj misli storiti, da se vprihodnje zabranijo taki deželnim in državnim temeljnim zakonom protivni odloki?

Interpelacija

do c. kr. deželne vlade.

Prav goste so pritožbe o napakah, nahajajočih se v posestnih polah, na podlagi katerih se ima plačevati novi zemljiški davek. Pa temu se ni čuditi, ako je res, kar se je sploh govorilo, da se je pri spisovanji dotičnih posestnih pol veliko manj gledalo na zanesljivost pisalcev, kakor na to, kdo pisanje ceneje preskrbi. — Reklamacije pripuščene zoper novo vcenitev zemljišč imele so sicer tudi nalogo odstraniti napake gledé posestnikov in gotovo se je mnogo takih napak popravilo, vendar pa jih je, kakor se zdaj kaže, še ostalo mnogo in posebno so ostale take napake, na katerih poprave dotičniki niso mogli misliti, posebno ako se je komu v taki občini pripisalo posestvo — v kateri ničesar ni posestoval, katere morebiti še celó poznal ni.